

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת הַקֶּת

ז' תמוז תשפ"ד

הפטרה: ויפתח הגלעדי

יציאת השבת ר"ת 21:15

ברכת הלבנה

גיליון 873

יציאת השבת:

20:32

ירושלים: 20:28

מניסת השבת:

19:20

ירושלים: 19:12

הַבִּינִי וְאַלְמָדָה מִצֻּרְתֶּיךָ

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

פרשתנו עוסקת במצוות פרה אדומה הנחשבת חוקה. כלומר, מצווה זו היא כמו גזירה ואין בה טעם הגיוני בשכל בני אדם, שהרי העוסקים בהכנת הפרה הם אנשים טהורים ההופכים להיות טמאים, ואילו אפר הפרה המתקבל בסיום התהליך יש בכוחו לטהר את הטמאים. האם מותר לנו לדרוש ולחפש טעם למצוות? טעם למצוות הוא כמו הטעם של המאכלים. אדם שאין לו תבלינים יאכל את המאכלים כי הוא חייב להתקיים, אך התבלינים נותנים טעם וחשק לאכול ומעוררים את התיאבון באכילה. ואולם יש לשאול: האם בכלל יש טעם למצוות? תשובות לשאלות אלו מובאות בדברי חכמנו הראשונים.

לדעת רס"ג בספר אמונות ודעות שלו, יש לחלק את כל המצוות לשני סוגים: מצוות שכליות ומצוות שמעיות. המצוות השכליות הן אותן המצוות המובנות ע"י השכל ושהשכל מחייבן, ואילו המצוות השמעיות הן המצוות שאילו לא שמענו אותן מפי הגבורה לא היינו יודעים עליהן.

ואולם לדעת הרמב"ם לכל המצוות ניתן למצוא טעם. וכדבריו, ישנן ג' סיבות למצוות: "ואבאר שכל אלו וכיצא בהן אי אפשר מבלתי שיהיה להם מבוא באחד מן הג' עניינים, אם תקון אמונות, או תקון ענייני המדינה אשר לא ישולם כי אם בשני דברים, בהסר העול, ובלמוד מדות טובות". לפי חלוקה זו מסביר הרמב"ם את תכלית המצוות כולן. ולפיכך כתב הרמב"ם (בהלכות תמורה פ"ד הלכה יג): "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ... ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם". נתינת טעם למצוות מוסיפה התעוררות בקיומן, כל זמן שאיננו תולים את קיום המצווה בטעמה, בעזרת ה' - נעשה ונלמד!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

בארה של מרים – באר האמונה

בפרשה מופיע כי מרים מתה לפני הכניסה לארץ ישראל ובסמוך מסופר כי לא היה מים לעדה. מסמיכות זו למדו חז"ל שהמים שהיו לעם ישראל במשך ארבעים שנה היו בזכות מרים הנביאה אחות משה רבנו.

ידוע כי באר המים אשר ליוותה את אבותינו ארבעים שנה במדבר היתה בזכות מרים, ולכן זכתה לשם בארה של מרים. מניין אנו יודעים זאת? ומתי הופיעה באר זו לראשונה? בזכות מה? ומדוע דווקא מרים זכתה לבאר? המקור הראשון ממנו אנו למדים זאת מופיע בפרשת חוקת (במדבר כ, א-ב): "ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמות שם מרים ותקבר שם. ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן". על סמיכות העניינים אומר רש"י: "ולא היה מים לעדה - מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים".

ורבנו בחיי פירש שם: "ולא היה מים לעדה - כשמתה מרים נסתלק הבאר כי היה הבאר בזכות מרים שהיה לה זכות המים ממושה, שנאמר (שמות ב): 'ותתצב אחותו מרחוק'. ומה שנסתלק עתה במיתתה ראייה שבזכותה היה עמהם, ומכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר".

לכאורה, על תחילתה של באר המים לא מסופר דבר. ואולם כאשר נעיין בפרשת בשלח נוכל למצוא רמז לדבר:

"ותיקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות: ותען להם מרים שירו לה' כי גאו גאה סוס ורוכבו רמה בים: ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: וילונו העם על משה לאמור מה נשתה: ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם לו חק ומשפט ושם נסהו: ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' א-להיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך".

בספר התורה לא כתובים ניקוד וטעמים, אלו ניתנו ע"י חכמי המסורה וגם הם פירשו לתורה הכתובה. פעמים שבאותיות התורה ישנם רמזים מופלאים, וכך ניתן להסביר גם בענייננו. אותיות מרה ומרים חוזרות ונשנות בפרשת בשלח מספר פעמים. יש בהם את שם מרים הנביאה ויש בהם את המרירות של עם ישראל ויש בהם את מקום קבלת ההלכות, מרירות עם ישראל הכריחה את החלת המרות של ה' על עם ישראל, כל אלו קשורים זה בזה.

עם ישראל יוצא ממצרים. האם הם אינם לוקחים עמהם מים? והרי לחם מצות לקחו בכליהם ולא סמכו על הנס? אלא ודאי שלקחו עימם מים אך אלו תמו. וכן מפורש במכילתא: "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. מים שנשלחו ישראל בין הגזרים (של ים סוף) שלמו (נגמרו) מהן באותה שעה. מה תלמוד לומר ולא מצאו מים? שאף בכליהם לא מצאו מים". דוקא מרים שהמתנה למשה באמונתה, כאשר היה בתיבה במי היאור זוכה כי המים שישתו עם ישראל במשך ארבעים שנה במדבר יהיו בזכותה.

בארה של מרים לאורך הדורות

במשנה באבות מובא כי בארה של מרים נבראה עוד משישת ימי בראשית, כאמור: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיד, והכתב, והמכתב, והלוחות". (אבות פרק ה, משנה ו).

ופירש רבי עובדיה מברטנורא: "ופי הבאר - בארה של מרים שהייתה הולכת עם ישראל במדבר בכל המסעות. ויש אומרים, שפתחה פיה ואמרה שירה, שנאמר (במדבר כ"א) עלי באר - ענו לה".

ובתלמוד (מסכת תענית ט, א):

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים; ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה; מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר "ותמת שם מרים", וכתוב בתריה "ולא היה מים לעדה", וחזרה בזכות שניהן.

הרב אליהו כי טוב מתאר את הבאר על פי חז"ל בספר התודעה: "והיאך הייתה הבאר עשויה? דומה לסלע; מלא כברה מפכפכת ועולה כמפי הפך הזה. עולה עמהם להרים ויורדת עמהם לגאיות. מקום שישראל שורין - היא שורה כנגדם, במקום גבוה (בחצר אהל מועד), כנגד פתחו של אהל מועד. נשיאי ישראל באים וסובבים אותה במקלותיהם ואומרים עליה את השירה 'עלי באר ענו לה - עלי באר!' והמים מבעבעים ועולים כעמוד למעלה, וכל אחד ואחד (מן הנשיאים) מושך (את המים) במקלו, איש לשבטו ואיש למשפחתו. ואשה שהייתה צריכה לילך אצל חברתה מדגל לדגל, הייתה הולכת בספינה; - והמים היו יוצאים חוץ למחנה ומקיפים פיסא (רצועת קרקע) גדולה, ומגדלים מיני דשאים ואילנות שאין להם סוף".

במדרש תנחומא על פרשת חוקת, מובא על סגולותיה של הבאר:

"מעשה באדם אחד שהיה מוכה שחין, הלכה אשתו במוצ"ש לשאוב מים, ונתעכבה שעה אחת או שתי שעות. נעשה לה נס ונזדמן לה מי בארה של מרים ומילאה כדה מאותן המים. כיוון שבאת אצל בעלה כעס עליה - אמר לה: היכן היית? והיא מרוב כעסה נפל כדה משכמה ונשבר. ונפלו טיפין על בשרו. בכל מקום שנגע בו מאותן הטיפין נתרפא. ועל דבר זה אמרו חכמים לא עלתה בידו של רגזן אלא רגזותו, לפיכך צריך אדם שיהג עם אשתו בנחת רוח".

ממדרש זה למד הרמ"א, (על השולחן ערוך אור חיים סימן רצט, סעיף י'), שנוהגים לשאוב מים במוצאי שבת כי בארה של מרים סובבת על כל הבארות ומי שיפגע בו וישתה ממנה יתרפא מכל תחלואיו.

רבי חיים ויטאל, תלמידו של האר"י הקדוש, תלה את כח זכרוננו וגם את האפשרות לקלוט דברים עמוקים בתורת רבו, בכך שרבו האר"י נתן לו לשונות ממי בארה של מרים. הוא אף מתאר את מקומה (בשער הגלגולים): "בלכתך דרך ים טבריה אל חמי טבריה, באמצע הדרך ממש, במקום שיש דקלים רבים בשפת הים ההוא, מכוון כנגד מגדל אחד אשר בראש ההר, שם הוא בארה של מרים":

מהלכות ההבדלה

א. מצוות עשה מן התורה לקדש את השבת בדברים בכניסתו וביציאתו: בכניסתו - בקידוש וביציאתו - בהבדלה, גם בתפילה וגם על הכוס.

ב. אסור לעשות שום מלאכה עד שיבדיל. ואם הבדיל בתפילה מותר אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפילה, אומר "המבדיל בין קודש לחול" בלא ברכה, ועושה מלאכה.

ג. המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילים, הקב"ה קוראו 'קדוש' ועושהו סגולה, כי זו דרך כבוד להיפרד מקדושת השבת, ועל כל משקה שאדם יבדיל במקום שהיין מצוי נכנס הוא בספק ברכה לבטלה, לכן יקפיד להבדיל על היין בלבד. אבל במקום שאין יין מצוי וכל בני העיר רגילים בשתיית משקה אחר "חמר מדינה", כגון שכר או בירה וכדומה, יכול להבדיל עליהם. ויש לזהר בכוס של הבדלה בכל מה שמעכב בכוס של ברכה.

ד. אומר ההבדלה מיושב, שמפני שמוציא אחרים ידי חובתם רצוי לעשות דרך קביעות, וכך נוהגים הספרדים. ויש אומרים להבדיל מעומד, מפני שהוא כעין ליווי לשבת ואין מלווים אלא מעומד, וכך נוהגים האשכנזים.

ה. אוהו היין ביד ימין, וההדס או כל מין בשמים אחר בשמאל. ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ואל יניח הכוס על השולחן ומברך על ההדס בורא עצי בשמים ומניחו, ומברך בורא מאורי האש על הנר ואח"כ מחזיר היין לימינו. ומצוה מן המובחר לברך על אבוקה שאורה רב, וטוב להדר שיהיה של שעווה. ויקרב הנר אליו כדי שיוכל להבחין בין מטבע מדינה זו למטבע של מדינה אחרת, ונוהגים להסתכל בכפות הידיים והציפורנים כדי לבחון אם יוכל ליהנות מאורו. וגומר ההבדלה עד המבדיל בין קודש לחול, ושותה שיעור רביעית. ובכוס של מצוה אינו יכול לצאת ידי חובה בפחות מכזית, ולכן חייב לשותות רביעית.

ו. שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכבים בו הנר ורוחצים בו עיניהם משום חיוב מצוה, והטעם שמכבים בו הנר הוא כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק נר זה אלא למצוה לנר של הבדלה לברך עליו.

ז. שכח או הזיד ולא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל עד סוף שלישי, שכל שלשת הימים הראשונים של השבוע שייכים לשבת שעברה. ודוקא בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול, אבל על נר ובשמים אין מקום לברך אלא במוצאי שבת בלבד.

ח. מעיקר הדין נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש. ולכן אשה שאין מי שיבדיל לה חייבת להבדיל בעצמה. וכן איש שכבר הבדיל יכול לחזור ולהבדיל להוציא אשה ידי חובתה.

ט. הוסיפו חכמים עוד שתי ברכות: האחת על ריח טוב, מפני שהנפש כואבת בעת צאת השבת, שהנשמה היתירה של השבת מסתלקת, וכדי להשיב את רוחה מריחים ריח טוב. והשנייה על הנר, מפני שבמוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון והקיש שתי אבנים זו בזו ויצאה האש, ולכך זה תקנו חכמים לברך על הנר בכל מוצאי שבת.

[ע"פ קצור שולחן ערוך 'מקור חיים']

לעילוי נשמות אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לחפצות: ציפורה ויהודה לוי. שרה בת שמחה. ביבה אלימלך. עור בת עישה. תקוה בת נעיה. אלגרה בת נאן. אסתר בת זכבה. מויל בת עיילה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. דודל בן אביגיל. אליה בת סליחה. יש ודודל לוי. חנה בת וורדה. ערן בת רחל. מיטל מוריה ארדי. יוסף בן מיכל. דוד ביטון הי"ד. **לבות:** יוסף ושושן בן דוד הי"ד. **להחרות נעדר יצ"ל ושבויי ובהם:** אהרון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה בן, צבי פלדמן, וכל החטופים והשבויים בעזה! **לעילוי נשמות:** הר"ע יוסף. הר"מ אליהו. הרב אברהם צוקרמן. רבי מנחם מלך. רבי יצחק שושן. רבי יעקב שושן. יונה יונה. סופר משה. יצחק דוד. רבי אברהם בן שמאי אלעזר. מקסים חיים דוד. יצחק דוד. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמרם אטיאס. אורי מנחם. אליה מנחם. דוד גרסביץ. מרים פילק. מרים קדושים. עמנוס דמרי. רוי שלמה. סימנצוב משה יהודה. יצחק זק בן סוליקה. נעים משה. אמנון נסים וסוליקה שושן. אליס טובל. סיריה שמעון. יפה גורי. יונה קלון. סימני בת רחוב. ליט שבת משה עטרת. חנה יצחקי. אסתר חדר. אסתר בת תורא. אליה בת פריחה. תרצה ויגון. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמליח. מנחם הלוי. דוד טובל. מיכל עמר. אריה בן שמעון. ציונה בת דוד. יצחק ולאח אסתר. אליהו ארדי. עזריה עמנוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. יונה ויוסף שרעבי. מרים יהודה. שמואל למברגר. נעמי בת מלודה. ליאור רחמים. זק טל. עליה מנחם. עליה קרן. שרה אליאל. דוד ופריחה כהן. שמעון בן רחל. אברהם ארדי. יוסף אלקובי. מיסאל ועקנין. חסיבה ששפוטט. עישה דקן. ברכה סופן. כמיסה דירי. רפי עשור. אתי ופרני. מעיין וסדר עשור. כמישה כהן. מרים בת רחל. נאח כהן. אילה שחר. אורטל מבורך. יצחק ושמחה אילוז. אורי יצחק אילוז הי"ד. יצחק בן פנעה ז"ל. **ולע"ז הנספים בשואה ובהם:** אלכסנדר שנדרו, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית מושפת ציטרון הי"ד. אברהם ולאח ציטרון ז"ל.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה